

Een wereld zonder wetenschappers?

Jef Van Staeyen, 14 juni 2011

Om de haverklap is er wel een politicus (die heeft rechten gestudeerd), of een bedrijfsleider (economische wetenschappen, financiën, management), dan wel een journalist (journalistiek, of geschiedenis, of pol en sok) die er zijn beklag over doet dat er niet genoeg ingenieursroepingen zijn (of verpleegkundigen, vrachtwagenchauffeurs, fruitplukkers, enz., maar dat is een ander verhaal). Het land heeft grote nood aan wetenschappers, maar veel te weinig jongeren willen dat nog worden. Na wat er de voorbije dagen in Wetteren en Leuven gebeurd is, zit het er niet in dat er snel beterschap komt.

Op 29 mei vernielden 250 actievoerders een deel van een proefveld van de Gentse universiteit in Wetteren: genetisch gewijzigde aardappelen. Een domme actie, inderdaad, wat ook de beweegredenen zijn, en een overtrokken argument van "*burgerlijke ongehoorzaamheid*". Je kan tegen de ontwikkeling en vooral het verspreiden van genetisch gewijzigde organismen zijn – daar zijn veel goede argumenten voor – en een maatschappelijk debat omtrent GGO's op gang willen trekken – een debat dat in de meeste andere landen wél bestaat, maar in Vlaanderen niet – maar vóór je aan burgerlijke ongehoorzaamheid toe bent, kan en moet je veel andere paden bewandelen. Met andere woorden: vernielen is dom. En onverantwoord. Wat ook de argumenten zijn.

De reactie liet niet op zich wachten. "*Bendevorming*", zei de Vlaamse Ministerpresident. De Wetterse actie heeft, zo heette het, niet alleen aardappelen vernield (dat gebeurt wel meer, ook het leger haalt wel 's een veld overhoop zonder dat de boer er om gevraagd heeft), maar vooral "*een goedgekeurd wetenschappelijk onderzoek*". Terstond werd de heilige koe van "*het vrij onderzoek*" van stal gehaald.

Daar zitten twee merkwaardige redeneringen in. Eén: je mag niet protesteren tegen "*wat goedgekeurd is*". Zo iets heet een cirkelredenering, geloof ik.

Twee, en vooral, je mag "*wetenschappelijk onderzoek*" niet verhinderen. Want "*wetenschap is vrij*". Daarbij wordt voorbijgegaan aan het feit dat één van de argumenten van de tegenstanders van experimenten met GGO's er net in bestaat dat je die dingen best niet in de natuur zet (om besmetting te voorkomen – een argument dat niemand tegenspreekt: lees de Europese normen omtrent GGO-vrije producten). Zodra de genetisch gewijzigde aardappelen niet in een hermetisch afgesloten laboratorium maar op het veld staan, is het immers geen onderzoek meer, maar een toepassing (die wetenschappelijk wordt opgevolgd weliswaar). Belangrijker nog: de onderliggende idee dat alles kan, als het maar wetenschap heet, is gevaarlijke nonsens. Ook de arts Josef Mengele deed aan wetenschappelijk onderzoek ("*schijnwetenschap*" zal je zeggen. Zouden met rigoureuzere hypothesen en methoden Mengele's misdaden dan wel verantwoord zijn?). En de kernproeven op Muroroa of Eniwetok, in Australië, Siberië, Frans Algerije of Nevada waren wetenschappelijke experimenten ("*goedgekeurd*", maar door wie?). In Nevada werden de effecten op de bevolking trouwens nauwkeurig in kaart gebracht. Wanneer wetenschap zich aan maatschappelijke controle en tegenspraak onttrekt, gaat het wel vaker fout. De Vlaamse beleidsvoerders (en academici – zie hierna) zouden er goed aan doen het befaamde Milgram-experiment uit 1963 nog 's te bekijken. Je ziet het onder meer in de film "*I... comme Icare*" van Henri Verneuil (uit 1979, met Yves Montand). Maar ja, film, dat is een kwestie van "*algemene cultuur*". Tijdsverspilling dus, voor resultaatgerichte wetenschap.

Uit de hardheid van de officiële reacties bleek alvast dat de actievoerders op heel zere tenen getrapt hadden. Wat FN is voor Wallonië, is genetisch onderzoek voor Vlaanderen. Wie er tegen is, is een slechte Waal, Vlaming of Belg.

De rector en de vicerector van de Leuvense universiteit hebben het ook zo verstaan. Zodra gebleken was dat er zich onder de actievoerders (sorry: "*bendeleden*") ook drie wetenschappelijk medewerkers van de Leuvense universiteit bevonden, werden genoemde *bandieten* op het matje geroepen. Twee onder hen hebben zich kunnen vrijpraten, de derde, een bio-ingenieur uit de afdeling architectuur, stedenbouw en ruimtelijke ordening, weigerde de actie te veroordelen, en werd door de rector op staande voet ontslagen.

Niet om wat ze gedaan had (daar oordeelt een rechtbank later wel over – er bestaat nog altijd een beetje scheiding der machten, "*tot spijt van wie 't benijdt, Kris*"), maar om wat ze dacht en wat ze zei werd Barbara Van Dyck aan de deur gezet.

Rector of vicerector zijn aan de universiteit is misschien geen makkelijke job, maar er zijn wel enkele kwaliteiten te bedenken die je hoe dan ook moet hebben. Koelbloedigheid is er zo een. Geen overhaaste beslissingen nemen (tenzij de bibliotheek in lichterlaaie staat). Tijd nemen. Overleggen. Woord en wederwoord. Spraak en tegenspraak. Luisteren en spreken... Academici die naam waardig hebben die kwaliteiten. Ze werken met argumenten, met protocollen, met procedures, enz.: een wetenschappelijke aanpak. Marc Waer, rector, en Peter Marynen, vicerector onderzoek (!) hebben die kwaliteiten niet. In zeven haasten nemen ze een beslissing. Ze hebben géén tijd. Ongewild creëren ze de indruk dat ze zwaar onder druk hebben gestaan – of dat ze door een snelle eigen beslissing die druk nog vóór wilden zijn. Zo'n schrik van Peeters?

Niet de bio-ingenieur-actievoerder-aardappelvernier maar de rector en zijn vice-rector zijn heethoofden, hun job en de wetenschap onwaardig. Moeten zij daarom opstappen? Nee. Dat zou te simpel zijn. Maar ze kunnen wel op hun domme beslissing terugkomen, desnoods nemen ze daar wél de tijd voor. En ze kunnen een debat opzetten over wetenschappelijke ethiek. En over onafhankelijk denken. Wat voor studenten geldt, mag er ook voor rectoren zijn: wie in juni faalt, kan zijn werk tijdens de zomermaanden nog 's over doen.

De oude Katholieke Universiteit is blijkbaar haar erf-zonde nog steeds niet ontgroeid: de afhankelijkheid van een hogere macht. Nog in 1968 (de januari-revolte – dat is gisteren) kon ze, toen het over haar eigen toekomst ging, niet zelf tot een beslissing komen. Ze keek naar de bisschoppen, dan wel naar het Vaticaan.

Vandaag vraagt de Universiteit zich af of ze nog wel katholiek moet of kan zijn. Maar zonder bisschoppen is ze verloren: ze kiest Peeters tot paus. Vrij-denkers moet je er nog steeds niet zoeken, althans in de leidende kringen. Wie spreekt wordt de mond gesnoerd.

De wetenschappers waar Peeters, Waer, Marynen en C° van dromen, die stellen geen vragen. Ze doen netjes wat hen wordt opgelegd. Ze kijken niet over het muurtje, hebben geen kritiek, geen cultuur. Het is een nieuwe vorm van proletariaat – beter betaald weliswaar.

Vlaanderen noch de wereld heeft behoefte aan zo'n proletariaat. Weinig jongeren dromen van zo'n toekomst. Ze houden wel van wetenschap, worden graag ingenieur, maar niet zo, niet klakkeloos. Als Peeters en de K.U. Leuven nog wat voortboeren zoals ze nu bezig zijn, zijn er straks in Vlaanderen helemaal geen wetenschappers meer.